

Joanna Janik

DYSKURSY W LETNIEJ SZKOLE MŁODYCH ANDRAGOGÓW (OCHLA, 26 czerwca – 2 lipca 2000 r.)

Od 26 czerwca do 2 lipca 2000 r. w Ochli pod Zieloną Górą już po raz drugi odbywała się Letnia Szkoła Młodych Andragogów. Organizatorami konferencji byli: Zespół Pedagogiki Dorosłych Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Niemiecki Związek Uniwersytetów Ludowych oraz Zakład Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej Instytutu Pedagogiki Społecznej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Inicjatorami zorganizowania Szkoły dla asystentów i adiunktów specjalizujących się w pedagogice dorosłych byli: prof. dr hab. Józef Pólturzycki, prof. dr hab. E. Anna Wesołowska oraz prof. dr hab. Józef Kargul, kierownik naukowy Szkoły. Zajęcia odbywały się w pięknie położonym ośrodku nadleśnictwa, oddalonym około 7 km od Zielonej Góry.

W konferencji uczestniczyło kilkunastu młodych andragogów z dziewięciu ośrodków akademickich (Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Wrocławski, Wyższa Szkoła Oficerska Toruń, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Zielona Góra oraz Instytut Technik Ekonomicznych Radom). Kierownik naukowy Szkoły prof. dr hab. Józef Kargul zaprosił do uczestnictwa i wygłoszenia wykładów specjalistów z zakresu głównie pedagogiki dorosłych z całej Polski. Wśród zaproszonych gości byli: prof. dr hab. Edward Hajduk, prof. dr hab. Tadeusz Aleksander, prof. dr hab. E. Anna Wesołowska, prof. dr hab. Olga Czerniawska, prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak, prof. dr hab. Bogdan Idzikowski, prof. dr hab. Urszula Kaczmarek, prof. dr hab. Mieczysław Malewski, prof. dr hab. Józef Pólturzycki.

Zajęcia koncentrowały się wokół teoretycznych i metodologicznych problemów andragogiki, metodyki badań andragogicznych, edukacji dorosłych wobec wyzwań epoki, a także nauczania andragogiki w szkołach wyższych.

Obowiązkiem każdego uczestnika było: wystąpienie naukowe (referat, komunikat z badań) i udzielenie odpowiedzi na pytania w dyskusji oraz opracowanie informacji o miejscu andragogiki w macierzystej uczelni jako przedmiotu nauczania. Ponadto kierownik naukowy Szkoły prof. J. Kargul zaproponował,

aby każdy z młodych andragogów przewodniczył poszczególnym częściom obrad, przybliżając sylwetki wykładowców i prowadząc dyskusję.

Pierwszego dnia Szkoły (26 czerwca 2000 r.) uczestnicy zostali zapoznani z programem konferencji oraz nastąpiło uroczyste otwarcie Letniej Szkoły Młodych Andragogów, którego dokonali Prorektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze prof. dr hab. Zdzisław Wołk oraz Dziekan Wydziału Pedagogicznego i Nauk Społecznych WSP w Zielonej Górze prof. dr hab. Ryszard Stanekiewicz.

Jako pierwszy z uczestnikami Szkoły spotkał się prof. dr hab. Edward Hajduk z WSP w Zielonej Górze. Temat jego wykładu brzmiał: *Wzory przebiegu życia*. Profesor opowiedział o „znakach firmowych”, czyli wyróżnikach narodu polskiego na tle innych narodów świata. Mówił o tym, co i kto tworzy „znaki firmowe” danej nacji. Jego zdaniem główne obszary, w których poszczególne narody się porównują, to: literatura (Nagroda Nobla), sport (wskaźnik pozycji danej grupy w świecie), muzyka, technika, architektura, film oraz osiągnięcia nauki. Podkreślił także, iż twórcami historii Polski byli przede wszystkim wojskowi, pisarze, politycy oraz duchowni, ale nie ma wśród nich ekonomistów i inżynierów, co jest charakterystyczne dla innych nacji. Wykład spotkał się z dużym zainteresowaniem i żywą reakcją słuchaczy.

Prof. dr hab. Olga Czerniawska (UŁ) w swoim wykładzie zatytułowanym *Badania ilościowe i jakościowe w andragogice* zwróciła uwagę na to, co można badać za pomocą obu tych metod. Dotąd dominowały badania ilościowe, jednakże za pomocą tylko tych badań nie jest możliwe poznanie doświadczeń ludzkich. Prawdziwymi badaniami jakościowymi są badania biograficzne. W badaniach tych wykorzystuje się autobiografie. Prof. O. Czerniawska zwróciła uwagę na bogactwo materiałów zbieranych dzięki metodzie biograficznej, ich wartość poznawczą oraz silne przeżycia towarzyszące osobom badanym. Jednostka snując rozważania nad własną drogą edukacyjną, lepiej poznaje i rozumie siebie i swoje postępowanie, dzięki czemu rozwija i wzbogaca własną osobowość oraz osobowość ludzi będących świadomymi słuchaczami autobiograficznych rozważań. Pozostaje tylko pytanie: czy są to badania wiarygodne, skoro autobiografia z góry zakłada spojrzenie subiektywne?

W części popołudniowej dr Barbara Juraś-Krawczyk przybliżyła uczestnikom Szkoły technikę fotolangażu. Fotolangaż jest techniką wypowiedzania się przez fotografię. Można ją stosować w pracy zarówno z młodzieżą, jak i ludźmi dorosłymi. Dr B. Juraś-Krawczyk opowiedziała o doświadczeniach z pracy tą metodą oraz zaproponowała przeprowadzenie zajęć obrazujących, na czym ona polega. Uczestnikom pokazano zróżnicowane tematycznie fotografie; każdy z nich mógł wybrać od jednego do trzech zdjęć (zestaw powinien zawierać około 50 różnych fotografii), które pomogą im zobrazować wyobrażenie własnej dorosłości. Następnie każda z osób objaśniała, dlaczego wybrała właśnie tę fotografię. Na za-

kończenie zajęć odbyła się dyskusja na temat wpływu fotografii na wypowiedzi osób badanych i przydatności tej metody w pracy z ludźmi dorosłymi i młodzieżą.

Spotkanie z prof. dr hab. Marią Czerepaniak-Walczak (USz) otworzyło drugi dzień obrad. Wykład dotyczył roli języka w badaniach jakościowych. Prof. M. Czerepaniak-Walczak próbowała odpowiedzieć na pytanie, czy badania jakościowe są koniecznością, czy modą, przytoczyła argumenty przemawiające za koniecznością ich stosowania oraz wskazała na potrzebę „zajęcia się” językiem. Określiła także napięcia między ikonografią a tekstem, czyli erą obrazu i erą Gutenberga. Grafika jako język obrazu znacznie ułatwia odczytywanie znaczeń. Gdy nie uda się czegoś przedstawić graficznie, używamy słów. Autorka wyjaśniła pojęcie „pedagogiczna wieża Babel” czyli „poplątanie” języka pedagogów, a także zwróciła uwagę na błędy w interpretowaniu pojęć. Inny jest język teoretyków, a inny praktyków, inne są języki badaczy, a inne użytkowników. Prelegentka wyjaśniła, na czym polega informacyjna i kreatywna funkcja języka. W dalszej części wykładu nakreśliła właściwości współczesnego języka nauki, tzn. kolokwialność pierwotną i wtórną, naukowość oraz umiędzynarodowienie. Na zakończenie przytoczyła warunki, które musi spełniać badacz posługujący się metodami jakościowymi: musi mieć „mocną głowę”, być odporny na pokusy przekraczania uniwersum oraz otwarty na nowe wielkości charakteryzujące uniwersum.

W części popołudniowej obrad swoje wystąpienia zaprezentowali uczestnicy Letniej Szkoły Młodych Andragogów. Jako pierwszy wystąpił dr Tomasz Maliszewski (UG). Jego wypowiedź koncentrowała się wokół zagadnień powstawania i funkcjonowania uniwersytetów ludowych w Szwecji.

Superwizja pracy zawodowej to tytuł wystąpienia mgr Ewy Sarzyńskiej i mgr Anny Dudak. Superwizja wywodzi się z metody indywidualnych przypadków; powstała w Stanach Zjednoczonych w latach dwudziestych i trzydziestych, superwizor jest osobą umiejącą doradzać innym. Pojawiło się pytanie, czym różni się superwizor od doradcy? Temat wzbudził duże zainteresowanie i wywołał burzliwą dyskusję wśród słuchaczy.

Mgr Beata Bury w swoim wystąpieniu przedstawiła wstępne wyniki badań prowadzonych przez nauczycieli akademickich poza uczelnią macierzystą oraz efekty ich pozauczelnianej działalności popularyzatorskiej.

W części popołudniowej uczestnicy zostali zapoznani z programem oraz zasadami zaplanowanej przez prof. J. Kargula gry symulacyjnej. Wszyscy uczestnicy otrzymali takie samo zadanie, tzn. mieli znaleźć odpowiedź na pytanie: jak pomóc wójtowi (w roli wójta prof. J. Kargul) jednej ze wsi koło Zielonej Góry w wyszukaniu alternatywnych form pracy dla jej mieszkańców. W większości ludzie ci są bezrobotni, a utrzymują się z kradzieży i handlu towarami pochodzącym z Niemiec. Zarobione w ten sposób pieniądze szybko przepijają. Młodzi

andragodzy zostali podzieleni na dwa zespoły. Każda z grup miała przedstawić swoje propozycje mieszkańcom wsi. Pojawiły się sugestie produkcji plastikowych form ogrodowych, prowadzenia dwujęzycznej gazety, stworzenia małej stadniny dla „dewizowców”, agroturystyki i wiele innych ciekawych propozycji. Wszyscy andragodzy – proponując praktyczne rozwiązania dające alternatywne możliwości wobec „pracy” w Niemczech – wskazywali jednocześnie na konieczność podjęcia edukacji. Cały przebieg gry symulacyjnej został sfilmowany, co umożliwiło późniejsze ponowne odtworzenie taśmy i przeanalizowanie poszczególnych wystąpień, a w razie konieczności przywołanie określonych fragmentów.

Trzeci dzień obrad (28 czerwca) rozpoczął się spotkaniem z prof. dr. hab. Tadeuszem Aleksandrem. Prof. T. Aleksander swoje wystąpienie zatytułował *Wędrówka po andragogice, czyli droga do andragogiki*. Podczas wykładu szczegółowo nakreślił swoją biografię naukową oraz przedstawił znaczące publikacje ze wszystkich okresów swojego rozwoju naukowego. Jest on autorem ponad 150 publikacji. Pierwsza jego praca napisana została w 1972 roku i nosi tytuł *Awans młodzieży wiejskiej 1946-1970*, ale swoją przygodę z andragogiką, jak sam twierdzi, rozpoczął pisząc biografię prof. Siemieńskiego – współtwórcy polskiej andragogiki i pierwszego wykładowcy andragogiki na Uniwersytecie Jagiellońskim. W swoich rozważaniach poruszał problematykę ludności wiejskiej, stowarzyszeń, aktywizacji kulturalnej oraz pozaszkolnej edukacji dorosłych. Hobby prof. T. Aleksandra to badanie historii jego rodzinnego miasta Nowego Sącza, czego wynikiem jest książka zatytułowana *Życie społeczne i przemiany kulturalne Nowego Sącza w latach 1870-1990*.

Edukacja w procesie pracy to tytuł wystąpienia i jednocześnie jednego z rozdziałów będącej w przygotowaniu książki prof. Józefa Kargula, noszącej tytuł *Obszary pozaformalnej i nieformalnej edukacji dorosłych*. Autor przedstawił różne ujęcia edukacji w procesie pracy, nakreślił etapy rozwoju zawodowego człowieka od momentu przygotowania go do pracy do osiągnięcia mistrzostwa w zawodzie oraz na podstawie zmian w procesie pracy określił pięć typów dróg zawodowych odzwierciedlających współczesną sytuację rynku pracy. W swojej książce cytuje wielu różnych autorów i wygłasza odważne i kontrowersyjne tezy. Twierdzi np., że zmiany charakteru rynku pracy i wymagań pracodawcy likwidują bezpowrotnie pole badań pedagogów zajmujących się pedagogiką pracy, pracodawcy bowiem postrzegają poszczególnych pracowników jako jednostki przynoszące dochód i nie interesuje ich, co robią po pracy, do jakiej partii należą, jakie życie kulturalne prowadzą. Jego zdaniem pedagogika pracy w dzisiejszych warunkach straciła rację bytu.

Czwarty dzień Szkoły rozpoczęła gra symulacyjna. Uczestnicy zostali podzieleni na dwie grupy. Każda z grup dostała do wykonania trochę inne zadanie. Tym razem uczestnicy musieli wcielić się w rolę radnych wsi. Radni mieli do dyspozycji pewną sumę pieniędzy, którą powinni mądrze spożytkować, zgodnie

z potrzebami wsi. Jedna z grup musiała znaleźć argumenty na to, aby pieniądze te przeznaczyć na edukację, natomiast druga grupa, aby wydać je na remonty i bieżące potrzeby wsi. Argumentacja musiała być bardzo silna, bo środki mogły być przyznane tylko na jeden cel. Kolejnym punktem programu Szkoły była analiza nagrań wideo gier symulacyjnych.

Piątek (30 czerwca) to dzień wystąpień uczestników. Jako pierwszy zaprezentował się dr Krzysztof Klimek (WSO Toruń). Przedstawił on wyniki swoich badań dotyczących postaw młodzieży wobec służby wojskowej. Pokazał strukturę wykształcenia poborowych, stopień agresji, umiejętność funkcjonowania w dużej grupie. Wyniki badań budzą niepokój, przeraża wysoki stopień agresji żołnierzy, wulgarny język, a także zachwianie wartości moralnych.

O *samokształceniu w ujęciu Franciszka Urbańczyka* to tytuł referatu mgr Danuty Sobiesiak. Autorka zwróciła uwagę na wkład F. Urbańczyka w badania nad procesem samokształcenia, a także wskazała na subtelność według niej różnicę w pojmowaniu samej definicji samokształcenia przez współczesnych autorów i badaczy tego problemu.

Mgr Artur Fabiś zajął się pomiarem jakości pracy. Badał efektywność kursów i szkoleń organizowanych przez Urząd Pracy w Tychach oraz czynniki wpływające na wskaźnik efektywności. Przedstawił strukturę szkoleń, osobę doradcy i jednostki szkolące.

Zainteresowania kolejnej uczestniczki skupiają się wokół działalności stowarzyszeń polsko-niemieckich. Mgr Dorota Barwińska określiła, czym jest stowarzyszenie i przedstawiła formy działalności stowarzyszeń polsko-niemieckich polegające na wymianie stypendialnej, organizowaniu konferencji, seminariów, realizacji projektów badawczych itp.

Mgr inż. Maciej Sobański opowiedział o zagadnieniach edukacji dorosłych w działalności Ośrodka Kształcenia i Doskonalenia Kadry. Przedstawił kształcenie kursowe jako zagadnienie edukacji dorosłych oraz oczekiwania pracodawców w odniesieniu do absolwentów szkół wyższych na podstawie programów, systemów zapewnienia jakości edukacji.

Iluzja ciała – to obszar zainteresowań dr Elżbiety Siarkiewicz. Na szczególną uwagę zasługuje tu istota iluzji ciała w zdobywaniu rynku pracy.

Popołudniową część obrad rozpoczęło spotkanie z prof. dr hab. Urszulą Kaczmarek, która reprezentowała Instytut Kulturoznawstwa UAM w Poznaniu. Spotkanie to w całości poświęcone było promocji skryptu *Organizacja i upowszechnianie kultury w Polsce*, którego prof. U. Kaczmarek jest współautorką. Autorka opowiedziała o kolejnych etapach powstawania publikacji, a także szczegółowo przedstawiła zawartość skryptu. Rozdziały poświęcone są definicjom kultury, określaniu, co to jest uczestnictwo w kulturze, problematyce związanej z animacją społeczno-kulturalną, a także rozważaniom na temat czasu wolnego, pedagogiki zabawy i edukacji kulturalnej oraz polityki kulturalnej w ujęciu

polskiej rzeczywistości kulturowej po roku 1989. W swoim wystąpieniu prof. U. Kaczmarek przedstawiła także sylwetkę animatora, jego funkcjonowanie w terenie, łącznie z prawami autorskimi, zasadami marketingu, reklamy i promocji.

W dalszej części obrad prezentowali się uczestnicy Szkoły. Dr Elżbieta Woźnicka (UŁ) przedstawiła problematykę kształcenia na odległość. Pokazała, jak funkcjonuje ESKK, jaki jest zasięg i odbiór proponowanych kursów oraz jaka jest efektywność kształcenia na odległość. Mgr Alicja Jurgiel (UG) w swoim wystąpieniu poruszyła problem kompetencji edukacyjnej.

Zainteresowania mgr Renaty Runiewicz skupiają się wokół szkolnictwa polskiego na Białorusi. Podkreśliła, że szkoły polskie na Białorusi są szczególnym i autentycznym dorobkiem polskiej mniejszości narodowej w tym kraju. Odgrywają one bardzo ważną rolę w podtrzymywaniu kultury narodowej, znajomości języka polskiego i polskiej świadomości kulturowej.

Mgr Elżbieta Wieczór (UMK) zaprezentowała wyniki *Raportu o rozwoju społecznym Polska 1999 r. Ku godnej i aktywnej starości*. W swoim wystąpieniu dokonała analizy porównawczej jakości i długości życia ludzi starszych na świecie oraz zwróciła uwagę na fazy życia i potrzeby ludzi starszych po 60 roku życia.

Kolejny dzień obrad (1 lipca 2000) rozpoczęło spotkanie z prof. dr hab. E. Anną Wesołowską. Temat jej wystąpienia to *Dochodzenie do pisarstwa pedagogicznego*. Prof. A. Wesołowska swój wykład rozpoczęła od omówienia roli rodziny w życiu człowieka. W sposób interesujący przedstawiła swój życiorys, opowiadając o rodzinie i karierze zawodowej. Pomimo wielu trudności i dzięki osobistemu zaangażowaniu w rozwój intelektualny i naukowy osiągnęła duże sukcesy na polu działań naukowych i stała się jednym ze znanych polskich andragogów. Zainteresowania prof. A. Wesołowskiej koncentrują się wokół wychowania dla pokoju jako problemu globalnego, problemu edukacji jako czynnika przemiany rodziny polskiej, a także świadomości edukacyjnej kobiet, którą bada metodą biograficzną. Pani Profesor zaprezentowała także swoje publikacje: *Wychowanie dla pokoju w pracy szkoły*, *Wychowanie do współpracy i porozumienia z ludźmi*, *Wychowanie patriotyczne w szkole*, *Nie tylko szkoła*, *Edukacja dorosłych we Francji*, *Paweł Włodkowic – współczesne znaczenie poglądów i dokonań*, *Polski system wychowania dla pokoju*.

Granice autonomii edukacji dorosłych to temat wystąpienia prof. dr hab. Mieczysława Malewskiego. Podkreślał on ważność badań empirycznych oraz wysunął postulat większej autonomii dla edukacji dorosłych. Przedstawił kwestie andragogiki na tle społecznego ładu ustrojowego i zaprezentował trzy wartości życia społecznego: wolność, równość i sprawiedliwość. Profesor przedstawił dwa kryteria demokratyzacji oświaty:

1. Dostęp do edukacji:

- powszechność, obligatoryjność edukacji,
- dostęp według kryterium równości szans (selekcja dokonywana w drodze konkursów, egzaminów).

2. Poziom nauczania:

- zróżnicowanie negatywne poziomu kształcenia (lepsze i gorsze szkoły tego samego typu),

- poziom zestandaryzowany,

- zróżnicowanie pozytywne (uczniowie naturalnie się różnicują).

Prelegent przytoczył sześć wariantów systemu edukacyjnego i doszedł do wniosku, że z teoretycznego punktu widzenia nie ma optymalnego systemu edukacyjnego, który rozwiązywałby problemy natury społecznej i moralnej, i nigdy nie będzie. W dalszej części wystąpienia przedstawił ideologię edukacyjną Taylora, określającą, od czego zależy sukces edukacyjny:

I. Ideologia elitarna – sukces zależy od wrodzonych zdolności.

II. Model amerykański (merytokratyczny) – sukces edukacyjny zależy od wrodzonych zdolności i wysiłku człowieka.

III. Konflikt klasowy (przemoc symboliczna) – niepowodzenia szkolne tłumaczy przynależnością do danej klasy społecznej. Edukacja dorosłych spełnia funkcję kompensacyjną.

IV. Model ewolucyjno-liberalny – sukces zależy od zdolności i środowiska, w jakim człowiek wzrasta.

V. Model kompensacyjno-liberalny – sukces zależy od pochodzenia klasowego i wysiłków dziecka.

W rozważaniach końcowych autor stwierdził, że edukacja dorosłych jest zdeterminowana przez edukację stacjonarną, co wywołało żywą dyskusję wśród słuchaczy.

Popołudniową część obrad rozpoczął wykład prof. dr. hab. Józefa Póiturzyckiego. Swoje wystąpienie prelegent zaczął od przytoczenia niezwykle interesującego życiorysu, który stał się punktem wyjścia do rozważań na temat kształcenia specjalistów z zakresu edukacji dorosłych. Jako modelowe rozwiązanie przedstawił Akademię Edukacji Dorosłych w Lucernie (Szwajcaria). Jego zdaniem w Polsce nie ma autonomii wydziałowej, brak jest centrów kształcenia dorosłych oraz brak kształcenia specjalistów od edukacji dorosłych. Dalsza część wykładu dotyczyła rozważań na temat szkolnictwa państwowego i niepaństwowego. Na zakończenie prof. J. Póiturzycki podkreślił, iż należałoby się zająć problematyką szkół prywatnych i zaocznych dla dorosłych.

W dalszej części obrad prezentowali się uczestnicy Szkoły. Jako pierwsza wystąpiła dr Ewa Narkiewicz-Niedbalec z Zielonej Góry. Temat jej wystąpienia brzmiał *Badania panelowe i ich model dekompozycyjny*. Prelegentka wyjaśniła istotę i potrzebę prowadzenia badań panelowych.

Zainteresowania mgr. Jerzego Ochockiego (WSP Zielona Góra) dotyczą tematyki teatralnej. Dokonał on porównania trzech teatrów i skupił się na aktorach – amatorach teatru.

Mgr Joanna Janik (Uniwersytet Opolski) w swoim wystąpieniu zatytułowanym *Aktywność ludzi starych w Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Opolu* mówiła o potrzebach tych ludzi, opierając się na przeprowadzonych badaniach. Autorka przybliżyła zależności między wiekiem, płcią, wykształceniem oraz sytuacją finansową, aktywnością fizyczną, intelektualną i społeczną słuchaczy UTW.

Jako ostatnia uczestniczka Szkoły Młodych Andragogów zaprezentowała się mgr Alina Matlakiewicz, która omówiła funkcjonowanie Uniwersytetu Otwartego w Wielkiej Brytanii.

Podsumowania obrad i zakończenia konferencji dokonał kierownik naukowy Letniej Szkoły Młodych Andragogów prof. dr hab. Józef Kargul. Pan Profesor podziękował wszystkim za przybycie i wyraził zadowolenie z przebiegu prac Szkoły; jednocześnie zachęcał uczestników do poszerzania swojej wiedzy i dalszej pracy naukowej. Na zakończenie poprosił zebranych o podzielenie się swoimi uwagami i spostrzeżeniami.

Szkoła była doskonałą okazją do spotkania i poznania się młodych badaczy, wymiany doświadczeń i poglądów, umożliwiła kontakt z wybitnymi pedagogami i andragogami znanymi dotychczas tylko z publikacji. Podsumowaniem zmagani młodych andragogów jest ta książka zawierająca teksty wystąpień uczestników.